

*Мірошник Ігор Сергійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОРГАНІЧНІ ЗАКОНИ: ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ

У країнах романо-германської правової сім'ї закони як нормативно-правові акти вищої юридичної сили, котрі затверджуються згідно з особливою процедурою парламенту чи безпосередньо народом, – це засоби вирішення найголовніших суспільних відносин [7, с. 197]. Тому надзвичайно актуальним залишається питання визначення статусу органічних законів у системі законодавства України, так як цей тип законів давно зафіксований і знайшов успіх на законодавчому рівні в багатьох демократичних країнах.

Органічний закон має відношення до таких правових систем як французька, іспанська, бельгійська. Основні Закони Молдови і Румунії теж відсилають до органічних законів. У 1991–1998 рр. у Латвійській Республіці діяв органічний закон (Konstitucionālais likums). Він забезпечував права людини («Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi»). На теперішній час це питання закріплене в Конституції. Основний Закон Угорщини 2012 р. вказує також на кілька десятків галузей, які регулюються органічними законами, які прийняті переважно у дві третини. В інших системах це поняття застосовуються, однак відсутні підстави надавати йому технічне значення; назва достатня для кваліфікації закону, метою якого слугує забезпечення «організації органів державної влади»; однак створення таких законів не потребує дотримання спеціальних правил більшості чи процедурних норм [3, с. 11].

Поняття «органічний» виникло зі слова «орган». З одного боку, «органічний», іншими словами закон, який визначає діяльність окремих органів, з іншого – цей термін означає тлумачення поняття «органічний» як того, що виникає з чогось або пов'язане з чимось. Обидва тлумачення, беззаперечно, мають право бути, адже для органічних законів властиві важливість для держави та тісний зв'язок з Конституцією. Загалом усі нормативно-правові акти повинні узгоджуватися з Основним Законом, спрямовуватися на розвиток його змісту та забезпечувати ефективну реалізацію. Проте органічним закон являється лише в тому випадку, коли він визначає порядок становлення й функціонування органів державної влади чи суспільства [5, с. 97–98].

Деякі вчені схильні вважати, що органічний закон – це закон, прийнятий для реалізації бланкетних норм Основного Закону. Логіка їхнього мислення

полягає в наступному. Конституції є лаконічними і стислими, вони типово впорядковують широку сферу правовідносин. Основний Закон не може містити в собі багато норм, які б детально впорядковували відносини конституційно-правового характеру. Відповідно Основний Закон часом містить норми, що включають положення про прийняття закону певного змісту, наприклад, закону про Кабінет Міністрів. Такі норми мають назву бланкетні (від слова blank). Вони утворюють, так би мовити, прогалину, котру необхідно заповнити органічним законом. Акт, що створений задля заповнення бланкетної норми, є органічним, адже реалізується як зовнішній «орган» Основного Закону чи створює продовження його «організму» [4, с. 88–89].

Органічний закон – це акт, за допомогою якого вносяться зміни й доповнення до чинної Конституції України [1]. Він включається до змісту Основного Закону як організаційна (невід’ємна) складова. Для прикладу, Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 3 вересня 2019 р. [2]. Або ж додаються як поправки (Конституція США містить 27 поправок). Порядок їх прийняття та внесення змін мало чим відрізняються від процедури прийняття самої Конституції [6, с. 160].

Варто також звернути увагу на визначення, запропоноване О. Кириченко: органічний закон України – це нормативно-правовий акт, прийнятий законодавчим органом (чи референдумом), який конкретизує положення Конституції, встановлює та регулює порядок формування та функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших органів об’єднань громадян [5, с. 98]. В умовах законодавчого розвитку незалежної України, законотворче вдосконалення утворення й реалізації органічних законів повинне реалізовуватись шляхом: а) поліпшення планування прийняття органічних законів; б) поліпшення етапів законотворчості; в) поліпшення форм реалізації [4, с. 91].

Проте нині розвиток органічних законів в Україні здійснюється переважно шляхом методу проб і помилок, а крім того – завдячуючи механічному копіюванню західних моделей. Очевидно, що рух цим шляхом обмежений та одного разу перед нами стане питання: яку правову систему ми захочемо мати в себе. Наприклад, за той час як Україна здобула свою незалежність, значну кількість законопроектів, які були розглянуті Верховною Радою, Президент України відхилив. Глава держави фактично здійснює свою діяльність як друга палата парламенту і президентське «вето» з екстраординарної політичної події змінилося на робочий випадок законотворчого процесу. Органічний закон, принаймні в зв’язку зі своїм високим статусом, не може бути прийнятий для вирішення дрібних, несуттєвих питань. За загальним правилом, будь-який новий органічний закон має готуватися та прийматися лише у випадку «крайньої необхідності», тобто коли інше правове вирішення існуючої проблеми неможливе [4, с. 92]. Особливістю органічних законів є те, що вони наділені певним пріоритетом над звичайними законами. Це зумовлено специфікою предмету їх

законодавчого регулювання.

Необхідно виокремити органічні закони в зв'язку з низкою причин. Попри те, що Конституція встановлює основні інститути, вона не може конкретно їх регламентувати, тому що така деталізована регламентація значно збільшила б обсяг Основного Закону. Відповідно необхідність прийняття законів, що доповнюють та слугують подальшому розвитку конституційних норм, є очевидною. Органічні закони є зручним механізмом регулювання суспільних відносин. Вони дають змогу «розширити» текст Основного Закону, зробити його повним і доступним для розуміння [5, с. 102].

З цієї причини більшість учених стверджує про доречність виокремлення в спеціальний вид саме органічні закони. Було б доцільно закріпити офіційно такий вид законів на законодавчому рівні, адже це слугуватиме покращенню законодавчого процесу, приборканню певних проблем у процесі прийняття законів і більш чіткій ієрархії законів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4239>

2. Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 3 вересня 2019 р. № 27-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20#n2>

3. Дельпере Ф. Визначення та значення законів. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/paper-meaning-of-law-UA.pdf>

4. Дутка Г. І. Органічні закони в системі законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2013. Вип. 1 (3). С. 87–96. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2013/08.pdf

5. Кириченко О. Поняття та значення органічних законів у системі законодавства України. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 3. С. 93–103. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ucnavs_2009_3_9

6. Попович Н. Види конституційних законів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 159–163. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/7/29.pdf>

7. Теорія держави і права: підруч. / О. В. Петришин та ін. / За ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.

